

Publikace je doplněna velkým množstvím obrazového materiálu a hmotových rekonstrukcí. Rozhodně však nejsou užívány samoúčelně, protože vždy vhodně doplňují či osvětlují pojednávání skutečnosti. Na základě nejnovějších archeologických a stavebněhistorických výzkumů vytvářejí konkrétnější představu o tom, jak v pozdním středověku vypadala stavební podoba obou měst. Nejenom pro německé zájemce bude užitečná příložená konkordance polských a německých názvů ulic a náměstí.

Záměrem knihy nebylo přinést zcela nové závěry, ale uceleně publikovat recentní polské výzkumy v oblasti městských dějin v německém jazyce. Důsledné interdisciplinární pojetí a pečlivý výběr toho nejlepšího z „mladší generace“ polských badatelů posledních let umožnil zachycení dynamiky proměn a vnitřního uspořádání obou metropolí, to vše na pozadí každodenního života jejich obyvatel v průběhu 13. až 16. století.

MARTIN MUSÍLEK

CÍRKEVNÍ A DUCHOVNÍ DĚJINY

Miłosz SOSNOWSKI, *Studia nad wczesnymi żywotami św. Wojciecha: tradycja rękopiśmienna i polemika środowisk*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2013

254 s., ISBN 978-83-7177-978-7

Sv. Vojtěch a s ním spojené legendy patří k hojně traktovaným tématům středoevropské, zejména polské mediévistiky. Soubor studií Miłosze Sosnowského, které se soustředí především na nejstarší vojtěšské legendy, se pohybuje na pomezí literární vědy, dějin ideí a kultury, latinské mediévistiky a kodikologie.

Knihu uvozují textologická zkoumání vzájemného vztahu redakcí, případně jednotlivých rukopisů nejstarších dvou legend, na něž navazují kritická zamyšlení nad otázkou autorství první z nich. Zejména o problémech spojených se vzájemnými vztahy rukopisů První vojtěšské legendy dnes po vystoupení Jürgena Hoffmana a jeho učitele Johannese Frieda probíhá živě diskuse, neboť vedly mimo jiné k tomu, že autor textu začal být hledán nikoli v Římě, ale v okolí Lutychu. Miłosz Sosnowski nám nabízí nejen strážlivý a kritický přehled starších diskusí, ale sám jednotlivě, často

velmi vágní a slabé argumenty probírá a odkládá stranou. I když zpochybňuje celou řadu domněnek Jadwigy Karwašínské, přední znalkyně a editorky těchto legend, hlásí se k její představě, že rukopisem nejbližším originálu je text uložený v Lamspringe. Připouští, že cášský rukopis, jemuž dávali přednost Fried s Hoffmanem, je sice napsán kvalitní latinou, zároveň však úspěšně dokládá, že kopista svými dodatky pozměňoval obsah původního sdělení, ba někdy porušoval jeho smysl.

Sosnowski není přesvědčen, že text musel vzniknout v Římě – v klášteře samotném Vojtěch v pozdějších desetiletích nikoho příliš nezajímá – a dovozuje, že četné argumenty Karwašínské, jež by měly ukazovat na římskou provenienci, odkazují spíše na oblast na sever od Alp, případně nedokazují vůbec nic. Notkera sice považuje za vhodného kandidáta, ale nenachází žádné stylistické argumenty, které by jeho autorství podporovaly, zejména když texty, které jsou mu připisovány, nejspíše sepsal opat Heriger. Stylistické důkazy (ne)autorství jsou ovšem často pochybné, i středověcí autoři dovedli svůj styl měnit podle situace, jak ukazuje případ Einhardův. Nepochybují, že Sosnowski své pečlivé analýzy úmyslně nezavřuje jednoznačným závěrem, neboť problém autorství nepovažuje za dané situace za řešitelný, a snad ani úplně důležitý.

První oddíl uzavírá rozbor rukopisného dochování legendy Brunonovy, kde je nutno upozornit jen na nový wolfenbüttelský rukopis, známý teprve od roku 1993. Svým charakterem je prvním oddílu blízký oddíl třetí, neboť se zde také primárně řeší problémy vzájemných vztahů mezi texty, tedy problémy textologické a textově kritické, a to u posledního raného vojtěšského textu *Passio s. Adalperti Martiris (Passio tegernseense)*. Zde autor se stejnou příkladnou kritičností a pečlivostí přesvědčivě rozporuje představy o vzájemném vztahu této pašije k Dětmarově kronice a k redakci C kroniky Ademara de Chabannes.

Zcela jiný charakter má oddíl druhý, jenž je věnován primárně problému konstruování různých kategorií v textu. Jako nejcněnější se mi zde jeví analýza obrazu Vojtěchova mučednictví. To je v případě první legendy jednoznačné, zatímco v případě legendy Brunonovy se zdá být jakýmsi „mučednictvím na zkoušku“. Sosnowski pak i na jiných místech ukazuje, že Brunonovo vykreslení sv. Vojtěcha je komplexnější a působí tak na čtenáře větší psychologickou věrohodností, avšak také připomíná, že jde o neméně pečlivě konstruovaný obraz než v legendě první. Jinými slovy: větší uvěřitelnost Brunonova textu nezajišťuje, že se lze na jeho verzi spolehnout více než na verzi obsaženou ve starší legendě.

Byť je Sosnowského kniha souborem studií, představuje zásadní příspěvek k vojtěšské problematice. Vyniká totiž jak erudovaností, tak kritičností, přesvědčivostí nabízených argumentů i střízlivostí závěrů.

DAVID KALHOUS

Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství a české země*, Karolinum, Praha 2013

295 s., ISBN 978-80-246-2174-6

Ačkoli je moderní zpracování česko-kuriálních vztahů dlouholetým desideriem, nelze říci, že by šlo tematicky o badatelský úhor. Zpravidla v těsné návaznosti na přípravu a vydání jednotlivých dílů ediční řady *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia* (MVB) se objevovaly specializované diplomatické a analyticko-historické studie zaměřené na kuriální prameny a jejich interpretaci. Rovněž monografie Zdeňky Hledíkové, která nabízí fundovaně sestavenou mapu česko-kuriálních vazeb pro období prvních čtyřiceti let 14. století, navazuje na ediční počín, totiž na vydání úvodního dílu (*tomus prodromus*) MVB. Tento svazek zahrnuje kuriální diplomatická bohemika z pontifikátů prvních tří avignonských papežů: Klimenta V., Jana XXII. a Benedikta XII. (1305–1342).

Stěžejním úkolem recenzované monografie je postižení základních česko-kuriálních vazeb podmíněných církevním uspořádáním a formovaných novými administrativními rysy papežství. Její základní konstrukční prvky jsou ukotveny na kvalifikovaném předpokladu, podle něhož české země na počátku lucemburské epochy a rané avignonské papežství tvoří téměř ve všech ohledech disparátní celky, dva póly, z nichž ten na méně rozvinutém stupni vývoje (české země) má tendenci přijímat prostřednictvím osobních a správních kontaktů nové podněty, ne naopak. Autorka se proto na problematiku česko-kuriálních vztahů snaží nahlížet především z české strany a sleduje dvě základní osy těchto vazeb. Na jedné straně se zabývá zastoupením Čechů v Avignonu a jejich vazbami na kuriální prostředí, na straně druhé analyzuje vliv a dopad některých „věcných linií“ avignonské kuriální administrativy na české prostředí. Nastavený metodický přístup je v mnoha ohledech podmíněn povahou použitých pramenů a přístupem k nim. Vcelku autorka staví především na diplomatických písemnostech, přirozené

v rozsahu úvodního svazku *Monument*. Svoji pozornost zaměřuje zejména na sociálně-historický aspekt určitých diplomaticky vyhraněných typů papežských listin, neboť čistě diplomatický přístup by umožnil nahlížet na problematiku z české strany jen obtížně. Specializované otázky papežské diplomatiky s důrazem na vývoj listinných formulářů sleduje jen nesoustavně a spíše účelově ve snaze vysvětlit nově se formující povahu a specifika kuriální administrativy.

První dvě z celkem sedmi kapitol knihy představují věcného a účelného průvodce avignonským zázemím papežské kurie a proměnami, kterými tato instituce procházela v počátečních fázích pobytu v nové rezidenci. Na pozadí vnitřní i vnější politiky prvních tří papežů, jejichž pontifikáty jsou charakterizovány v první kapitole, lze postupně sledovat rekonstrukci a stavební vývoj papežského paláce (ne však z hlediska uměleckohistorického, ale především s ohledem na umístění dvora a kuriálních úřadů), prostorovou dispozici Avignonu na počátku 14. století, ubytování kuriálů a hostů ve městě realizované prostřednictvím specifického právního systému *librat*, otázku návaznosti avignonského papežského centra na předchozí římské období a v této souvislosti také proměny a vývoj správní struktury kurie v počátcích avignonského papežství. Obě kapitoly jsou záslužnou kompilací vybudovanou na zahraniční, především francouzské odborné literatuře. Hledíková tak na začátek sestavila účelovou a přehlednou „mapu avignonské kurie“, v níž se následujícími kapitolami pokusila výraznou linkou vyznačit dosud jen sotva znatelné souřadnice česko-kuriálních kontaktů a vazeb.

Třetí kapitola se zaměřuje na osobnosti pocházející z českých zemí, které dlouhodobě žily a působily u papežské kurie. Na základě informací z kuriálních ubytovacích seznamů a v kombinaci s údaji řady papežských graciálních i justičních listin se do zorného pole autorky dostaly nejdříve tři osobnosti, jejichž osudy spjaté s činností u papežské kurie se snažila sledovat v „maximální dosažitelné úplnosti“: Friedrich z Pernštejna, kuriál a později arcibiskup v Rize, od roku 1325 trvale žijící u kurie; Heřman z Prahy, zkušený kuriál, právník a později biskup ve Warmii, který se angažoval již v římské kurie; a Jan IV. z Dražic, jehož v zásadě vynucený jedenáctiletý pobyt u kurie autorka podtrhuje jako neobyčejně důležitý, neboť biskup ovlivněný vyspělým právním prostředím začal jako první osoba z Čech systematicky využívat systém obsazování beneficíí *auctoritate apostolica* pro své cíle. Vedle těchto tří osob, které autorka označuje jako „zárodek českého prostředí v Avignonu“, připomenula